

УДК 321.015+321.02+
323.21+351/354 (477)

МАТВІЄЦЬ Святослав Ярославович

Курсант курсу № 3 факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України

Науковий керівник:

БЕЙКУН Андрій Леонардович,

Викладач кафедри забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України

кандидат юридичних наук, доцент

ПЕРСПЕКТИВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НОРМАТИВНОГО ПІДГРУНТЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ФОРМУВАНЬ ЯК СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Нині перед Україною постала низка загроз як зовнішнього, так і внутрішнього походження, що загострилися на набули кризового формату у зв'язку із повномасштабною збройною агресією російської федерації. Скоординоване та одночасне застосування зовнішніх форм вираження означених загроз в різних сферах дуже небезпечне і для держави, і для суспільства. Протидія цим загрозам потребує значних фінансових, технічних і людських ресурсів, обсяг яких є обмеженим у більшості держав, а надто в Україні, яка зазнала відчутних матеріальних і людських втрат унаслідок війни. У зв'язку з цим, пошук та використання різних ресурсів, насамперед, людських та організаційних, які б могли суттєво полегшити та забезпечити виконання завдань оборони держави суб'єктами оборонно-безпекового сектору позиціонується як вкрай важлива задача.

Відповідно до Конституції України, згідно з Законом України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону», громадяни України мають право сприяти органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам, Державній прикордонній службі України та органам виконавчої влади, а також посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних і кримінальних правопорушень, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин. Вказаний Закон визначає правові засади та умови участі громадян в охороні громадського порядку та державного кордону та регулює відносини між громадянами, державними органами, громадськими формуваннями та іншими суб'єктами, що беруть участь у забезпеченні безпеки та порядку в країні [1].

Безумовно, згаданий Закон надає правову базу для формування та функціонування громадських формувань, які беруть участь у забезпеченні охорони громадського порядку і державного кордону. Він встановлює права і обов'язки учасників громадських формувань, процедури їх створення та діяльності, вимоги до кваліфікації та навчання, а також механізми контролю та координації їх дій. Закон

передбачає можливість громадянам, які виявляють бажання взяти участь в охороні громадського порядку та державного кордону, вступати до громадських формувань, зареєстрованих в установленому порядку. Він також визначає правовий статус громадських формувань, які мають право на співробітництво та координацію з державними органами з метою забезпечення безпеки та порядку в країні.

Закон має на меті забезпечення активної участі громадян у забезпеченні безпеки та порядку, сприяє мобілізації ресурсів суспільства для забезпечення національної безпеки.

Відповідно до вказаного Закону, громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону створюються і діють у взаємодії з:

- правоохоронними органами,
 - Державною прикордонною службою України,
 - органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування,
- додержуючись принципів гуманізму, законності, гласності, добровільності, додержання прав та свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, рівноправності членів цих формувань [1].

Разом з тим, аналіз законодавчо визначених функцій та компетенції означених формувань, дозволяє зробити висновок, що визначене Законом функціонування громадських формувань позиціонується виключно за умов мирного часу.

Разом з тим, неодноразово як у наукових колах, так і вищими посадовими особами державних органів неодноразово піднімалось питання щодо реалізації потенціалу громадських формувань в умовах особливих правових режимів і, насамперед, в умовах воєнного стану. Адже в таких особливих правових умовах вони потенційно можуть виконувати ряд важливих допоміжних функцій, сприяючи мобілізації та координації зусиль населення для ефективного протистояння загрозам та забезпечення безпеки.

Як вбачається, громадські формування можуть реалізовувати такі додаткові функції:

гуманітарна допомога: можуть мобілізувати волонтерів та збирати гуманітарну допомогу для постраждалих від військових конфліктів; забезпечуватимуть громадянам доставку необхідних речей, медичну допомогу, проживання та інші необхідні ресурси;

інформаційна підтримка: відіграють важливу роль у поширенні достовірної інформації про ситуацію в зоні конфлікту; можуть виступати в якості незалежних джерел новин та фактів;

правозахистна допомога: допомагатимуть захищати права та інтереси населення під час воєнного стану; можуть моніторити порушення прав людини, надавати юридичну допомогу та захищати громадян від зловживань та проявів насильства;

мобілізація ресурсів: можуть організовувати мобілізацію різних ресурсів, таких як волонтерство, фінансова підтримка, допомога у забезпеченні постраждалих громадян засобами захисту, харчування, житлом тощо [2].

Відповідно, громадські формування можуть відігравати важливу роль у посиленні сектора безпеки та оборони України на різних рівнях. Пропонуються різні способи, що сприймаються як дієві та ефективні:

Мобілізація ресурсів: можуть сприяти мобілізації ресурсів для забезпечення потреб сектора безпеки; можуть залучати фінансові кошти, матеріальну допомогу,

забезпечувати необхідні засоби захисту та обладнання для військових та правоохоронних структур.

Волонтерство та допомога: можуть організувати волонтерські рухи, які надають допомогу силам безпеки та оборони; це може включати: підтримку ветеранів, підготовку та надання медичної допомоги, психологічну підтримку, забезпечення необхідних послуг та інше.

Експертна підтримка: можуть надавати консультації, аналіз та рекомендації з розвитку сектора безпеки, покращення оборонної політики, реформування військових структур та інше.

Громадський контроль: можуть виконувати роль суб'єкта громадського контролю за діяльністю сил безпеки та оборони; можуть моніторити додержання прав людини, прозорість витрат, ефективність використання ресурсів та дотримання внутрішніх процедур.

Наразі у певних наукових колах вбачається, що саме такі громадські формування потенційно можуть мати максимальну довіру серед цивільного населення. Потенціал довіри, як вбачається, може бути високим з наступних причин:

Незалежність: громадські формування часто функціонують незалежно від державних структур і політичних впливів; це дає їм більшу автономію та можливість діяти в інтересах громади без зовнішнього впливу.

Прозорість: багато громадських формувань працюють з відкритими структурами і процесами, що сприяє прозорості їхньої діяльності; це дозволяє громадянам мати інформацію про їх діяльність, фінансування та прийняття рішень.

Експертиза та досвід: громадські формування працюють з висококваліфікованими експертами та фахівцями у своїх галузях; це дає їм довіру та авторитет у вирішенні певних проблем та впливі на прийняття рішень.

Громадська підтримка: громадські формування, які мають широку підтримку громади, викликають довіру серед людей; безумовно, якщо громадське формування довго і успішно працює, здобуває популярність та підтримку громади, це створює додатковий рівень довіри до їхньої діяльності [3].

З часу повномасштабного вторгнення російської федерації у лютому 2022 року, громадські формування з охорони громадського порядку та державного кордону, а також інші структури: добровольчі батальйони, добровольчі поліцейські загони тощо можуть мати певний взаємозв'язок з Збройними Силами України та Національною гвардією України, який ґрунтуватиметься на таких засадах:

Координація дій: громадські формування охорони громадського порядку можуть співпрацювати з ЗСУ та НГУ у плануванні та координації спільних операцій з забезпечення заходів безпеки. Це може включати обмін інформацією, встановлення спільних комунікаційних засобів та взаємну підтримку під час виконання завдань.

Навчання та тренування: громадські формування можуть брати участь у спільних навчальних та тренувальних програмах з ЗСУ та НГУ; Це дозволить покращити їхні навички, здібності та спрямованість на досягнення спільних цілей у сфері безпеки та оборони.

Інформаційний обмін: громадські формування можуть надавати ЗСУ та НГУ інформацію, яка може бути корисною для забезпечення безпеки та виявлення загроз;

взаємний обмін інформацією дозволить оперативно реагувати на потенційні загрози та покращувати ситуацію з безпекою в країні [3].

Майбутнє громадських формувань в Україні після війни з росією може бути визначеним наступними аспектами:

Подальша мобілізація та зміцнення: після війни з російською федерацією громадські формування можуть продовжувати мобілізувати ресурси і підтримку для відбудови постраждалої країни; вони можуть стати силою, яка сприяє зміцненню держави, економічному відродженню та соціальному розвитку.

Роль у відновленні та гуманітарній допомозі: громадські організації можуть продовжувати свою діяльність у сфері відновлення постраждалої інфраструктури, надання гуманітарної допомоги та підтримки постраждалим громадянам; вони можуть сприяти фізичному відновленню територій, підтримувати соціальну інтеграцію та допомагати відновити зруйновані спільноти.

Політична активність та реформи: громадські формування можуть продовжувати відігравати важливу роль у політичному житті країни; вони можуть бути впливовими агентами, які вимагають політичних реформ, борються з корупцією та створюють платформи для демократичної участі громадян.

Розвиток громадянського суспільства: після війни громадські формування можуть сприяти розвитку громадянського суспільства в Україні; вони можуть зміцнювати свідомість громадян, пропагувати цінності демократії, прав людини та соціальної справедливості.

Консолідація громадських формувань: після війни громадські формування можуть працювати на посилення співпраці та об'єднання різних громадських організацій за колом інтересів; це може створити потужний громадський рух, здатний впливати на прийняття рішень та реалізацію стратегічних цілей.

Інноваційність та технологічний розвиток: громадські формування можуть використовувати інноваційні підходи та новітні технології для вирішення соціальних проблем та викликів; вони можуть створювати цифрові платформи, використовувати штучний інтелект, блокчейн та інші інструменти для покращення своєї діяльності та розширення своєї впливовості.

Міжнародна співпраця: громадські організації можуть розвивати міжнародну співпрацю з аналогічними організаціями з інших країн; це дозволить обмінюватися досвідом, впроваджувати кращі практики та спільно працювати над глобальними проблемами, такими як безпека та стабільність.

Розвиток освіти та свідомості: громадські формування можуть активно займатися освітою та підвищенням свідомості громадян; вони можуть розробляти та проводити тренінги, семінари та освітні програми, спрямовані на розвиток лідерських навичок, громадської свідомості та активного громадянства [4].

Разом з тим, у деяких ситуаціях громадські формування можуть підтримувати ЗСУ та НГУ в оперативних діях. Це може включати: спільні патрулювання, охорону об'єктів або територій, забезпечення інформаційної підтримки, а також надання резервного допомоги в разі необхідності.

Громадські формування охорони громадського порядку можуть виконувати додаткові функції в оперативних ситуаціях, доповнюючи зусилля ЗСУ та НГУ. Наприклад, вони можуть взяти на себе окремі завдання охорони, які звільняють

військовослужбовців для виконання бойових завдань. Така співпраця дозволяє максимально використовувати ресурси та збільшує загальну ефективність операцій. Взаємодія між громадськими формуваннями охорони громадського порядку та ЗСУ/НГУ у підтримці оперативних дій сприяє зміцненню безпеки та обороноздатності країни [5; 6].

Отже, діяльність громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону позиціонується як важливий елемент забезпечення стабільності та захисту національних інтересів, зокрема, і після закінчення повномасштабної війни з російською федерацією, коли забезпечення національної безпеки все одно залишиться пріоритетом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону. Закон України від 22 червня 2000 року № 1835-III (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 40, ст.338). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14#Text> (дата звернення: 07.05.2023).

2. Гвоздік О., Черногуб Н. Дослідження «Вплив воєнного стану на громадську участь в Україні» / Проект Ради Європи «Зміцнення громадської участі у демократичному процесі прийняття рішень в Україні». 40 с. URL: <https://rm.coe.int/research-influence-of-martial-law-on-the-civil-participation-in-ukrain/1680a79d85> (дата звернення: 07.05.2023).

3. Городніченко Юрій, Сологуб Ілона, Беатріс Ведер ді Мауро. Відбудова України: принципи та політика. Паризький звіт I. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf (дата звернення: 07.05.2023).

4. «Відбудова України буде найбільшим внеском у підтримку глобального миру»: промова Президента України Володимира Зеленського на Міжнародній конференції з питань відновлення України в Луганно, 4 липня, 2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vidbudova-ukrayini-bude-najbilshim-vneskom-u-pidtrimku-globa-76261> (дата звернення: 07.05.2023).

5. Лавніченко О.В. Організація застосування військових частин НГУ в охороні громадського порядку при ускладненні обстановки та у кризових ситуаціях [Текст] / О.В. Лавніченко, С.О. Годлевський. Х.: Національна акад. НГУ, 2017. 125 с. URL: https://books.ndcnangu.co.ua/knigi/godlevs%27kij_posib_2017.pdf (дата звернення: 07.05.2023).

6. Доктрина стратегічних комунікацій Національної гвардії України. Наказ командувача Національної гвардії України від 22.11.2021 № 541. URL: <https://ngu.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/vkr-11-0101.01-doktryna-strategichnyh-komunikacij-ngu.pdf> (дата звернення: 07.05.2023).